

GAVANALİZ 2021

Aralık 2021, Sayı 20

Niyetler, Beklentiler ve Uygulamalar: Almanya'daki Federal Seçimler, Koalisyon Hükümeti ve Sivil Toplum Kuruluşları

M. Mustafa İyi

Türk Diasporası Araştırmaları Merkezi (TÜDAM)

M. Mustafa İyi mustafaiyi@gocvakfi.org

Niyetler, Beklentiler ve Uygulamalar: Almanya'daki Federal Seçimler, Koalisyon Hükümeti ve Sivil Toplum Kuruluşları

M. Mustafa İyi¹

Öz

26 Eylül 2021 yılı Almanya'da gerçekleşen federal seçimler sonucunda Sosyal Demokratlar (SPD), Yeşiller ve Hür Demokratlar'dan (FDP) oluşan koalisyon hükümeti Olaf Scholz'un başkanlığında kurulmuş olup resmî olarak çalışmalarına başlamıştır. Üç partinin kamuoyuyla paylaştığı koalisyon anlaşmasında Almanya'daki Türk, Müslüman, Alevi, göçmen ve göçmen tecrübesine sahip grupları ilgilendiren önemli değişiklik, düzenleme ve vaatlerin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada; seçim sonuçları, koalisyon anlaşması, kurulan yeni hükümet gibi konular Almanya'da faaliyet gösteren ve Türk, Müslüman ve Alevileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini de içererek ele aldık. Adı geçen bütün kurumlar seçim sonuçlarının Alman toplumuna yeni bir soluk getireceğini dile getirerek bu durumu olumlu değerlendirmekle beraber kurulan yeni hükümetten çeşitli beklentilerini de dile getirmişlerdir. Bu analiz çalışması tüm bu konuları sivil toplum kuruluşların yöneticilerinin görüşlerden aktararak Almanya'daki seçim sonuçlarını ve kurulan yeni koalisyon hükümetini ele almakta ve incelemektedir.

¹ Göç Araştırmaları Vakfı, TUDAM Araştırmacı

ALMANYA'DAKİ SEÇİM SONUÇLARI

26 Eylül 2021 tarihinde Federal Almanya'da gerçekleşen federal seçimler sonucunda Sosyal Demokrat Parti (SPD), %25,7 ile en yüksek oyları almış ve 2017 seçimlerine göre oy oranını %5,2 arttırmıştır. Bir önceki Şansölye Angela Merkel liderliğinde 16 yıl boyunca iktidarda olan Hristiyan Demokrat Birliği/ Hristiyan Sosyal Birliği (CDU/ CSU) 2021 seçimlerinde oyların %24,1'ini alarak ikinci sıraya gerilemiştir. CDU/ CSU bir önceki seçimlere göre yaklaşık %9 oranında bir oy kaybı yaşayarak önemli bir düşüş kaydetmiştir. Yeşiller Partisi ise bir önceki seçimlere göre oylarını %6 yükselterek oyların %14,8'ini almıştır. Hür Demokrat Parti (FDP) ise oyların %11,5'ini alarak seçimlerde dördüncü sırada yer almıştır. Aşırı sağcı parti olan Almanya İçin Alternatif Partisi (AfD) ise bir önceki seçimlere göre oylarında %2'lik bir kayıp yaşayarak oyların %10,3'nü alarak beşinci sıraya gerilemiştir.

Almanya'da hükümet dört aşamalı bir süreç sonunda göreve başlamaktadır: İlk olarak, koalisyon anlaşmaları SPD ve FDP parti kongrelerince ve Birlik 90/Yeşiller parti üyelerince onaylanması ikinci aşamada ise Olaf Scholz Almanya federal parlamentosu Bundestag'da şansölyeliğe seçilmesi gelmektedir. Bu süreç 8 Aralık tarihinde gerçekleşti. Sonrasında ise bakanlar kurulu Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier tarafından atanacak ve Bundestag'da yemin töreni gerçekleştirilecek. Son olarak ise eski Şansölye Angela Merkel ile yeni Şansölye arasında, bir gün sonra ise eski ve yeni bakanlar arasında görev devir teslimi gerçekleştirilerek yeni hükümet ilk kabine toplantısıyla çalışmalarına başlamış olacak.¹

8 Aralık günü ise Olaf Scholz, 736 geçerli parlamento oyunundan 395'ini aldıktan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti'nin dördüncü Sosyal Demokrat Şansölyesi olarak yemin ederek resmî olarak görevine başlamıştır. Her biri farklı siyasi prensiplere değer veren sosyal demokrat SPD; merkez-sol, çevreci Yeşiller ve piyasa odaklı, liberal, merkez parti FDP'den oluşan 1945'ten bu yana ilk üç partili koalisyonu yönetmesi Scholz için elbette farklı bir tecrübe olacaktır. Yaşar Aydın bu koalisyon hükümetini, “Almanya’ya “Sol-Ekolojik-Liberal” İktidar”² olarak tarif etmektedir.

Almanya; Sosyal Demokrat Partisi (SPD), Hür Demokratik Parti (FDP) ve Birlik 90/ Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen) arasında bir süredir devam eden koalisyon müzakereleri sonuçlanarak “trafik lambası koalisyonu” gerçekleşmiştir. 24 Kasım'da kamuoyuyla paylaşılan, “İlerleme İçin Daha Fazla Cesaret Özgürlük, Adalet ve Sürdürülebilirlik için

¹ <https://fikirturu.com/jeo-politik/almanyenin-yeni-basbakani-scholz-kim-nasil-secildi-neler-yapabilir/> (Son Erişim Tarihi: 16.12.2021)

² <https://www.perspektif.online/almanyaya-sol-ekolojik-liberal-iktidar/> (Son Erişim Tarihi: 16.12.2021)

*İttifak*³ başlıklı koalisyon anlaşmasıyla Olaf Scholz başkanlığında hükümetin kurulması için genel olarak anlaşmaya varılmıştır. Kamuoyuna duyurulan ve anlaşmaya varılan koalisyon anlaşmasını göç, göçmen, İslam ve Müslümanlar bağlamında incelemiden önce koalisyon ortakları olan SPD, Yeşiller ve FDP'nin seçim beyannamelerinde bahsi geçen bu olgular hakkında neler vaat ettikleri ve nasıl ele aldıklarını ele almak yerinde olacaktır. Böylelikle kısa bir hafıza tazelenmesi de mümkün olacak ve partilerin koalisyon anlaşmasına, seçim beyannamelerinde buldukları vaatlerini ne derecede yansıtabilmiş olduklarına dair de bir fikir sahibi olunabilecektir. Bu bağlamda koalisyonda bulunan Sosyal Demokrat Partisi (SPD), Birlik 90/ Yeşiller (Bündnis 90/ Die Grünen) ve Hür Demokrat Partisi'nin (FDP) genel hatlarıyla 26 Eylül 2021'de yapılacak federal seçimler için hazırladıkları seçim beyannamelerine bakıldığında partilerin büyük çoğunluğunun müstakil olarak Müslümanların sorunlarını doğrudan ele almadığı rahatlıkla söylenebilir.⁴

Sol, çevreci ve liberal olarak bilinen Birlik 90/ Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen) parti seçim beyannamesinde Müslümanların ilgilerine açıkça yer veren partilerden biri. Yeşiller uzun yıllardır Almanya'nın bir göç ülkesi olduğu ve İslam'ın Almanya'nın bir parçası olduğu vurgusunu yapmıştır. Partinin seçim beyannamesinde de bu görüşü destekleyen ifadeler yer almıştır. Bununla beraber parti, Müslümanların iş piyasası ve eğitim gibi alanlarda yapısal ayrımcılığa maruz kaldığını ve bunun ortadan kalkması için mücadele edeceğini belirtmiştir. Beynamede Hanau saldırısı ve ırkçı motiflerle gerçekleşen başka olaylar dile getirilerek bunların engellenmesi için mücadele edeceklerini de ayrıca vurgulamışlardır. Bunun yanında Yeşiller Partisi, başka bir ülkenin etkisi altında olmadan İslam din eğitiminin İslami cemaatlerle gerçekleştirilmesini istediğini ifade etmiştir. Aynı zamanda parti, imamların Almanya'da yetişmesi gerektiğini savunmuştur.

Sosyal Demokrat Parti'si (SPD) ülkenin en eski partisidir ve federal düzeyde birçok kez iktidara gelmiş ya da koalisyonlar içerisinde yer almış bir partidir. Bu parti, seçim beyannamesinde, İslam düşmanlığı, aşırı sağcılık ve antisemitizm gibi ırkçı motiflere sahip bütün unsurlarla mücadele edeceklerini vurgulamıştır. Bunun yanında 60'lı yıllarda "misafir işçi" olarak Almanya'ya gelen insanların gündelik hayatta hala ayrımcılığa uğradığını belirtmiş ve bununla mücadele edeceklerini ifade etmiştir. SPD, dinî cemaatlere önem verdiklerini ve dinî cemaatlerin seküler değerlere önem vermeleri gerektiğini de ayrıca vurgulamıştır.

Koalisyon ortaklarından bir diğer parti olan Hür Demokrat Parti (FDP), seçim beyannamesinde, en fazla öne çıkan özellik her alanda liberal değerleri savunuyor olmasıdır.

³ MEHR FORTSCHRITT WAGEN BÜNDNIS FÜR FREIHEIT, GERECHTIGKEIT UND NACHHALTIGKEIT

⁴ Konu ile ilgili ayrıntılı analiz için bkz.: <https://perspektif.eu/2021/07/01/almanyadaki-siyasi-partilerin-muslumanlara-yonelik-iligileri/> (Son Erişim Tarihi: 11.12.2021)

FDP sağcı partilerin insanları köken, kültür ve din gibi konularda ayırdığını; sol partilerin ise başarı, gelir ve güç bağlamında değerlendirip ayırdığını belirterek bu partilerin yanlış bir yol izlediğini savunmuştur. Kendileri bu yanlış yoldan ziyade tam olarak ortadan ilderlediklerini vurgulamıştır. Parti, seçim beyannamesinde İslami radikalleşme ile ciddi anlamda mücadele edeceklerini ve özel bir strateji takip ederek insanların “İslamcılık”tan etkilenmesinin önüne geçeceklerini ifade etmiştir. Müslümanlar bağlamında ele aldıkları bir diğer konu ise Müslüman dernekler içerisinde “daha az organize olan liberal ve ‘ilerici’ Müslümanlara” daha fazla ağırlık verileceğini belirtmişlerdir. Bununla beraber parti, imamların Almanya’da yetiştirilmesini savunmuş ve böylelikle dinî cemaatlere yurt dışından etkilerin en aza indirgenmesini vurgulamıştır.

Adı geçen partilerin seçim beyannameleri bağlamında Müslümanların ilgilerine ne derecede ve hangi amaçlarla yer verdiğine baktığımızda genel olarak üç başlık ön plana çıkıyor. Bunlardan ilki Müslümanların sorunlarını doğrudan, açıkça dile getiren ve buna çözüm öneren yaklaşımdır. Yeşiller, genel olarak Müslümanların sorunlarını somut olarak dile getiriyor ve bunların çözümü için neler yapılması gerektiğini açıkça ifade ediyor. Söz gelimi iş ve eğitim alanında yaşanan kurumsal ayrımcılığı belirterek bunun çözüme kavuşması gerekliliğini vurguluyor. Bunun yanında Sosyal Demokratlar da yer yer Müslümanların gündelik hayatta tecrübe ettikleri ayrımcılık ve ırkçılığı dile getiriyor.

Siyasi partilerin Müslümanlara karşı bir diğer yaklaşımı ise Müslümanları bazı değerler doğrultusunda yönlendirmek ve şekillendirmek üzerine olan yaklaşımdır. Burada en dikkat çeken, Hür Demokrat Parti’dir (FDP). Özellikle “liberal” ve “ilerici” olarak tanımladıkları Müslümanların organizesi için mücadele edecekleri ifadesi buna örnek teşkil ediyor. Yine imamların Almanya’da yetişmesi gerektiği fikri de bu yaklaşıma örnek olarak verilebilir. Ayrıca siyasi partilerin neredeyse hepsi imamların Almanya’da yetişmesi ve dış ülkelerin etkisinden arındırılması gerektiği konusunda aynı görüşte.

Yazının kapsamını aşmaması adına sadece koalisyonda yer alan partilerin seçim beyannameleri bu yazıya dahil edilmiştir. Ancak önemli olduğu düşünülen, son ve en yaygın yaklaşım ise Müslümanları “aşırımcılık/İslamcılık” bağlamında ele alan güvenlikçi yaklaşımdır. Adı geçen bazı partilerin seçim beyannamelerinde bu tutumda buldukları bazı ifadeler yer almasına rağmen bu yaklaşıma sahip en belirgin parti aşırı ırkçı olan Almanya için Alternatif Partisi’dir (AfD). AfD, birçok söyleminde Müslümanları güvenlik politikaları bağlamında ele alırken Müslümanların radikalleşmeye müsait olduğunu vurgulamıştır. Parti söylemlerinde özellikle Yahudilere karşı gerçekleşen saldırıların sorumluluğunu Müslümanlara yüklemeye çalışmıştır. Bu yaklaşımın altında yer alabilecek diğer parti(ler) ise CDU-CSU birliğidir. Bu bağlamda birliğin, seçim beyannamesinde, ilginç bir şekilde AfD ile ciddi paralellik gösteren söylemler vardır.

Antisemitist saldırılardan “radikal” Müslümanların da sorumlu olduğu, İslamcılığın etkisinin engellenmesi gerektiği veya İslam’ın altında terör ve şiddet vurgularının yer alması ifadeleri buna örnek gösterilebilir.

Koalisyonda bulunan üç partinin 26 Eylül 2021 Federal seçimler için hazırladıkları seçim beyannamelerinde göç, göçmen, İslam ve Müslümanlar gibi konularda gündelik hayatta, eğitim ve iş piyasasında var olan ayrımcılık, ırkçılık, aşırı sağcılık ve İslam düşmanlığı gibi konularda mücadele edeceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında koalisyondaki üç partinin seçim beyannamelerinde dikkat çeken önemli ortak noktalar ise Müslüman dinî cemaatlerin seküler bir hal alması gerektiği, bu cemaatlerin dış ülkelerle olan ilişkisini azaltması ve imamların Almanya’da yetiştirilmesi ile ilgilidir. Hatta FDP pek fazla organize olamayan liberal, seküler ve “ilerici” dini organizasyonlara ayrıca destek verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ancak burada kastedilen liberal ve seküler dini organizasyonların neyi ve kimi kapsadığı müphemdir. Bu ise Alman anayasasında dinlere karşı nötr yaklaşma ifadesiyle çelişen bir ifadedir. Yine bir benzer husus olarak imamların Almanya’da yetişmesi meselesi de göçmen kökenlileri, köken ülkenin dini yapılarıyla bağlantısını kesmeyi hedeflemektedir. Ayrıca son olarak CDU/ CSU birliğinin seçim beyannamesinde bahsedilen İslamcılık ile neyin kastedildiği de müphem olmakla birlikte bu ifade bağlamında İslam’ın sorunsallaştırıldığı dikkat çekmektedir.

KOALİSYON ANLAŞMASI (SPD–Yeşiller–FDP)

24 Kasım’da üç partinin de onayladığı ve kamuoyu ile paylaşılan koalisyon anlaşması⁵ 177 sayfa uzunluğunda olup demokrasiyi güçlendirmekten dijitalleşmeye, iklim değişikliğinden sosyo-ekolojik piyasa ekonomisine, modern iş dünyasından sosyal güvenliğe, aile ve çocuk politikalarından hayat boyu eğitime, özgürlük ve güvenlikten eşitlik ve çeşitliliğe, Avrupa Birliği’nden göç ve iltica gibi geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Koalisyon anlaşmasının en başında her üç partide sahip oldukları farklılıkların bilincinde olarak farklı gelenek ve bakış açılarına rağmen Almanya’nın geleceği için sorumluluk almak istediklerini, ülkeyi modernleştirmek ve ilerletmek hedefine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun ancak birlikte başarılabilir olduğunu vurgulayan koalisyon anlaşması, Almanya’yı kastederek, tüm vatandaşların iyiliği için hizmet etme isteğiyle devam etmektedir.

Koalisyon anlaşması; Almanya’daki Türk diasporası, İslam, göç, göçmen, Türkiye ile ilişkiler, Müslüman ve Aleviler bağlamında incelendiğinde ırkçılık, aşırı sağcılık,

⁵ Koalisyon anlaşma metninin tamamı için bkz. : <https://www.spd.de/koalitionsvertrag2021/> (Son Erişim Tarihi: 11.12.2021).

ayrımcılık, dini topluluklar, sivil toplum, katılım yasası, vatandaşlık ve ikili ilişkiler (Almanya-Türkiye) gibi başlıklar altında ele alındığı söylenebilir. Bu başlıklar genel hatlarıyla aşağıda aktarılmıştır.⁶

Aşırılığa ve Irkçılığa Karşı Mücadele

Koalisyon anlaşmasında radikalliğin ve aşırılığın ülke demokrasisi için en büyük tehdit olduğu vurgulanmaktadır. Bu ister aşırı sağ ister aşırı solculuk ister İslamcılık isterse de komplo ideolojileri olsun. Hangi aşırılık biçimi olursa olsun, anayasa karşıtı olan ve şiddet içeren her türlü eğilimlere kesinkes karşı durulacağı açıkça belirtilmektedir. Bu bağlamda hem ulusal hem de Avrupa düzeyinde Irkçılığa Karşı Ulusal Eylem Planı ve Aşırıçılık ve Irkçılıkla Mücadele Kabine Komitesi'nin geliştirilerek ırkçılıkla etkin mücadele edileceği ifade edilmektedir. Cezaevlerinde bunun ilgili önleme ve radikalleşmeyi engelleme ile ilgili program ve projelerin geliştirileceği belirtilmiştir.

Koalisyon anlaşmasında yer alan ve Türk diasporası açısından önem ifade eden bir diğer konu ise NSU ile mücadeledir. NSU ile mücadele noktasında federal hükümetin daha yoğun çalışacağı ve sağ terörizm ile ilgili bir arşiv çalışmasının başlatılacağı duyurulmaktadır. Ayrıca bu bağlamda, 11 Mart gününün terör mağdurları için ulusal anma günü ilan edileceği belirtilmektedir. Yine bu bağlamda terör saldırıları sonucunda kurban olan ve mağdur durumunda olanlar için çeşitli politikaların geliştirileceği söylenmektedir. Özellikle bununla ilgili Ombudsmanlık düzeyinde bir ofis kurularak sürecin takip edilmesi sağlanacak. Ayrıca mağdur tazminat ve desteği yasasında yer alan boşluk ve eksikliklerin giderileceği belirtilmektedir. NSU ve benzeri ırkçı saldırılar bağlamında dile getirilen önemli bir konu ise dosyaların uzun vadeli olarak araştırmaya açık hale getirileceğidir.

Yine bu başlık altında aşırı sağcılık ve ırkçılıkla mücadele edileceği, mücadele ile ilgili içeriği geliştirmek ve uzun vadede bu alan için finansal bir destek sunulacağı vurgulanmaktadır. Aşırılığı önlemek için ciddi bir strateji geliştirme planı da bu başlık altında koalisyon hükümetinin mutabık kaldığı konulardan biri olarak belirmektedir. Ayrıca sadece gündelik hayat veya kurumsal ortamlarda değil aynı zamanda çevrimiçi ortamlarda da meydana gelen nefret ve komplo ideolojiler ile mücadele edileceği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda koalisyon anlaşması özellikle düşmanlık gören şu gruplarla öncelikli olarak mücadele edileceğini belirtmektedir: Antisemitizm, çingene karşıtlığı, siyahilere karşı olan ırkçılık, Müslümanlara karşı düşmanlık, kadın düşmanlığı, kuir düşmanlığı ve mültecilere olan düşmanlığa.

⁶ Bu başlıklar koalisyon anlaşmasından alınarak Türk, Müslüman ve göçmenleri ilgilendiren konular bağlamında tematik olarak yazının kendisi tarafından derlenip aktarılmıştır.

Sivil Toplum, Dini Topluluklar, Müslümanlar ve Demokrasi

Almanya'daki Türk diasporası, Müslüman ve Alevi toplumu için önemli olan bir diğer konu ise sivil toplum kuruluşları ve dini cemaatler bağlamında koalisyon anlaşmasında yer alan ifadelerdir. Koalisyon anlaşmasında kiliseler ve dini toplulukların toplumun önemli bir parçası olduğu, birlikte yaşamak ve değerlerin aktarılması bağlamında bu kurumların değerli olduğu ve bu kurumların çalışmalarına saygı duyulduğu belirtilmektedir. Devlet ve dini politikalar arasındaki iş birliği bağlamında anayasal hukukun geliştirileceği ve böylece başta Müslüman topluluklar olmak üzere dini toplulukların katılımının ve temsilinin iyileştirileceği ifade edilmektedir. Bu hedef doğrultusunda dini toplulukların yasal statüsüne dair gerekli olması halinde bazı ilavelerin olabileceği belirtilerek dini topluluklarla iş birliğinin önemine değinilmektedir.

Müslüman yaşamının çeşitliliği ve gençlik kuruluşlarının dikkate alınacağı ve destekleneceği belirtilmektedir. Müslümanlara ve kurumlarına yönelik artan tehdide karşı kapsamlı bir koruma, önleme sağlanacağı ve etkilenenlere daha iyi destek vererek karşı koyulacağı da vurgulanmaktadır. Ayrıca farklı dini topluluklar için buluşma yerleri ve iş birliğinin teşvik edileceği de ifade edilmektedir. Ayrıca dini toplulukların Almanya merkezli olması ve ilerici İslami toplulukların bu sürece dahil edileceği belirtilmektedir. Bunun yanında federal hükümetin eyaletlerle iş birliği içerisinde Alman üniversitelerinde imamların eğitim programlarını genişleteceklerini vurgulamaktadırlar.

Bu başlık altında vurgulanan bir diğer konu ise "Demokrasiyi Yaşamak!" projesi bağlamında federal programda yapıları güçlendirmek ve geliştirmek, daha fazla çok yıllık hibeler sağlamak ve finansman yöntemlerini basitleştirmektir. Bu proje finansmanının kalıcı olarak güvence altına alınacağı da vurgulanmaktadır. Yine daha önce de vurgulandığı üzere, bu başlık altında da, NSU kurbanları için bir anma yeri ve dokümantasyon merkezi kurulmasını destekleyeceklerini belirtmektedir koalisyon anlaşması.

Göç, Katılım ve Vatandaşlık Hukuku

Almanya göç olgusunu uzun yıllar reddederek göç ülkesi olmadığını vurgulamıştır. Ancak 2000'li yıllardan sonra bu bakış açısında yer yer değişiklikler olmuştur. Bu koalisyon anlaşmasıyla birlikte göçün Almanya tarihinin her zaman bir parçası olduğu açıkça belirtilmektedir. Koalisyon anlaşması bu bağlamda göçmenler, onların çocukları ve torunlarının Almanya'nın inşasına ve şekillenmesine yardımcı oldukları vurgulanmaktadır. Bu anlamda Türk diasporası açısından önemli bir nokta ise koalisyon anlaşmasında açıkça Türkiye ile Almanya arasında Ekim 1961 yılında imzalanan işgücü anlaşmasının adı geçmekte ve 60. yıl dönümünün simgesel anlamına değinilmektedir.

Bu başlık altında vurgulanan bir diğer önemli konu ise daha fazla temsil ve katılım için “çeşitlilik içinde birlik” ilkesine sahip bir katılım yasası hazırlanacağı ve göçmen toplumunun katılımının güçlendirileceği belirtilmektedir. Buna örnek olarak ise bir katılım konseyinin oluşturulacağı gösterilmektedir. Bunun yanında kültürel değişim için belirli finansman desteği ile bütünsel bir çeşitlilik stratejisi hazırlanacağı ifade edilmektedir. Yine bu bağlamda Almanya'nın iş piyasasında göçmenlere olan ihtiyaç vurgulanarak Almanya'nın bir iş ve bilim lokasyonu olarak yeni potansiyeller geliştirmesi için, diğer ülkelerden insanların ülkemizde daha kolay eğitim görmeleri veya çıraklık yapmalarının istendiği söylenmektedir.

Türk diasporası, göçmen gruplar ve ailesinde göç tecrübesi bulunan gruplar için önemli olan bir diğer konu ise vatandaşlık bağlamında dile getirilen konulardır. Koalisyon anlaşmasında modern bir vatandaşlık yasasının oluşturulacağı belirtilmektedir. Bunu yapmak için çoklu vatandaşlığın etkinleştirileceği ve Alman vatandaşlığı alma sürecinin basitleştirileceği dile getirilmektedir. Bu doğrultuda vatandaşlığa alımda var olan kuralların düzenleneceği ve değiştirileceği belirtilmektedir. Bu anlamda özellikle vatandaşlığa geçmede belirtilen sürelerin kısaltılacağı ifade edilmiştir. Bunun yanında üç yıl sonra yerleşim izni alınabileceği belirtilmektedir. Yabancı ebeveynlerden Almanya'da doğan çocukların, ebeveynlerden biri beş yıldır Almanya'da yasal olarak ikamet ediyorsa doğduklarında doğrudan Alman vatandaşı olabilecekleri belirtilmiştir. Yaşam boyu başarılarından dolayı, entegrasyonu uzun süredir desteklenmeyen sözde misafir işçi kuşağı üyeleri için, ki bu bağlamda Almanya'ya işgücü anlaşması bağlamında gelen birinci kuşak Türk diasporası da buna dahildir, vatandaşlık bağlamında gerekli olan dil seviyesinin düşürüleceği ve vatandaşlığa kabul edilmesinin kolaylaştırılacağı belirtilmektedir.

İkili ve Bölgesel İlişkiler: Türkiye

Türkiye ile ilişkiler bağlamında koalisyon anlaşmasına bakıldığında Türkiye'ye dair ifadelerin ne olumlu ne de olumsuz olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda Türkiye'deki iç politikaya dair endişe duyduklarını ifade etmekle birlikte dış politika noktasında Türkiye'nin AB için önemli bir komşu olduğu ve NATO bağlamında ortak olduğu dile getirilmektedir. Bunun yanında Alman toplumunun bir parçası olan Türkiye kökenli çok sayıda insanın olması ile Türkiye'ye özel bir yakınlık oluşturulduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında koalisyon anlaşmasında, Türkiye'de demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan, kadın ve azınlık haklarının büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle katılım müzakerelerinde hiçbir faslın kapatılmayacağı veya yeni bir faslın açılmayacağı açıkça vurgulanmaktadır. Ancak AB-Türkiye diyalogunun sivil toplum ve gençlik değişim programları ile geliştirileceği de dile getirilmektedir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ

Almanya'daki mutabık kalınan koalisyon anlaşması, kurulan koalisyon hükümeti ve bakanlıkların da belirli olmasıyla birlikte hükümet fiili olarak göreve başlamış bulunmaktadır. Bu bağlamda Almanya'daki Türk, Müslüman ve Alevi toplumu temsil eden sivil toplum kuruluşlarının⁷ (STK) Almanya'da oluşan bu siyasi ve politik atmosfer hakkındaki görüş ve beklentilerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı Almanya'da Türk, Müslüman ve Alevi toplumu temsil eden önde gelen STK'larla görüşmeler gerçekleştirilerek Almanya'daki durum ve bundan sonraki süreç hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda *Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu* (AABF)⁸, *Avrupa Türk-İslam Birliği* (ATİB)⁹, *İslam Toplumu Millî Görüş* (İGMG)¹⁰, *Almanya Türk Toplumu* (TGD)¹¹ ve *Nürnberg Metropol Bölgesi Türk Toplumu*'nden (TGMN)¹² yöneticilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde adı geçen kurumların yöneticilerine 26 Eylül Federal Seçim sonuçları, koalisyon anlaşması, kurulacak olan hükümetin Türk, Müslüman ve Alevi toplumu bağlamındaki çalışmalarına ve adı geçen kurumların bu koalisyon hükümetinden beklentilerine dair sorular sorularak görüşlerine başvurulmuştur. Kuruluşların görüşleri aşağıda tematik başlıklar bağlamında aktarılmıştır.

Seçim Sonuçları: Yeni Bir Dinamik ve Ferahlamak

Görüşüne başvuru alan bütün kurumlar, seçim sonucu ve kurulan koalisyon hükümetine dair olumlu bir havaya sahip oldukları rahatlıkla söylenebilir. Bütün kurumlar uzun yıllardır Almanya'yı yöneten CDU-CSU iktidarının yerine kurulan koalisyon hükümetinin toplumsal kaynaşmayı sağlama açısından çok daha etkin rol alacağını düşünmektedir. Ayrıca yine bütün kurumlar seçimlerde SPD'nin birinci parti olarak çıkmasında Alman toplumu içerisinde yer alan göçmen kökenli ve ailesinde göç tecrübesine sahip grupların önemli bir etkisinin olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla seçim sonuçlarının bu şekilde gerçekleşmesinde toplumun dörtte birini oluşturan göçmenlerin ve ailesinde göç tecrübesine sahip grupların ciddi bir pay sahibi olduğu söylenebilir. Ayrıca birçok kurum,

⁷ Sivil toplum kurumlarını temsilen görüşülen kişilerle ilgili bilgiler çalışmanın sonunda Ekler kısmında açıklanmıştır.

⁸ Alevitische Gemeinde Deutschland

⁹ Union der Türkisch – Islamischen Kulturvereine in Europa

¹⁰ Islamische Gemeinschaft Millî Görüş

¹¹ Türkische Gemeinde in Deutschland

¹² Türkischen Gemeinde in der Metropolregion Nürnberg

bu seçimler sonucunda Almanya'da siyaseten bir paradigma değişiminin meydana geldiğini/ geleceğini ve uzun vadede olumlu anlamda bunun toplumsal sonuçları olabileceğini düşünmektedir.

Bence buradaki son seçimlerin ana dinamikleri şu oldu, toplum daha sosyal bir devlet anlayışını benimsiyor, çatışmayı istemiyor, fakat yeni politikalar da istiyor. Yani bir yenilenme istiyor toplumsal alanlarda, ki çevre faktörü çok öne çıktı bu dönemlerde, sağlık, çevre, sosyal adalet gibi ve tabii bu aşırı uçların da yaygınlaşmasıyla en azından görülür hale gelmesi sonucunda da toplumun hassas kesimleri bu anlamda sosyal demokratlara güçlü bir destek verdi. Bence kısaca bu seçimlerin en önemli faktörü toplumun sosyal alandaki beklentiyle ilgili irade koymaları. Ve tabii göçmenler de burada önemli bir pay sahibi, çünkü biliyorsunuz Almanya'daki genel nüfusun yüzde yirminin üzerindeki, yirmi beşe yakın bir bölümü göçmen kökenli, yani göçmen kökenli dediğimiz kesim çok geniş ve bunlar son politikalardan son derece rahatsız olmuşlardı, çatışmacı politikalardan, kutuplaştırıcı politikalardan rahatsız olmuşlardı ve bu alanlarda sosyal demokrasiye dönük beklentilerini verdikleri oyla orta koymuş oldular. (TGD-Atila Karabörklü)

Bu seçimler tabii ki alışılmıştın dışında bir seçim oldu genelde genel seçimlerde burada yaşayan yabancı kökenli insanlar seçim malzemesi yapılıyordu. Bunun üzerinden bilhassa muhafazakâr partiler Hristiyan Birlik ve Hristiyan Demokrat partisi ve Almanya için alternatif parti bu konuda ön plana çıkıp tartışmalar yapılıyordu. Bu seçimlerde olmadı bu bizim açımızdan sevindirici. Toplumun parçalanmaması ve bu konuda fikir ayrılığı üzerine tartışılmaması büyük bir kazanç. Bu da tabii ki bizim yaptığımız, STK'lar olarak, bildiğiniz gibi Hristiyan sosyal birlik partisi bizim bulunduğumuz eyalette mevcut bunlara yakın ilişki içindeyiz son yıllarda, çoğu konuları birebir görüşüyoruz, bu doğrultuda taleplerimizi de iletiyoruz. Burada da sanırım bu da etken oldu. (...) Ve bu doğrultuda vatandaşlıkla ilgili yeni bir yaklaşım sadece şu anda hükümeti kurmaya talip üç partide vardı. Yani şu anda Hristiyan Sosyal Birlik ve Hristiyan Demokrat Birliği tarafından seçim kazanılmış olsa şu andaki vaat edilen pozitif gelişmeler yer almayacaktı. (TGMN-Bülent Bayraktar)

Ayrıca seçimler hakkındaki bir diğer ortak kanı ise Almanya'daki seçimlerde Avrupa'da yükselen aşırı sağcılığa rağmen böyle bir havanın pek fazla oluşmadığı ve Türklerin, Müslümanların, göçmenlerin veya yabancıların siyasetin aracı haline getirilmediği, kurumlar açısından önemli bir başarı olarak dile getirilmiştir.

Almanya'daki bu seçimler tabii Almanya'da uzun yıllar süren bu büyük koalisyon dediğimiz Hristiyan Demokratlarla Sosyal Demokratların koalisyonu bitirmesi bakımından önemliydi. Yani büyük koalisyon dediğimiz, iki ana gövde partinin birbirleriyle koalisyonu, her zaman toplum için yararlı olmayabiliyor. Çünkü, o zaman kenarlar, toplumun kenarları güçleniyor. Özellikle bakıldığında AfD adlı ırkçı partinin güçlenmiş olması, biraz bu nedenlere de bağlı. Tabii kullandığı konularla da ilintili belki ama en azından bu Almanya'nın demokrasisinin sağlamlaşması veya demokrasisinin güçlü olması nedeniyle belki çok etki yapmıyor ama, sonuçta tabii toplumda önemli değişikliklere de yol açıyor, ortamı geriyor. Bu anlamda bence, Sosyal Demokratların, Yeşillerin, yani iki parti bibine aslında yakın. Hür Demokratlarla daha bir liberal düşüncenin de işin içine girmesiyle genel anlamda olumlu bir yaklaşım olduğunu görüyorum. (TGD Eski Başkanı-Kenan Kolat)

Özellikle Fransa ve Avusturya'daki aşırı sağ ve İslam karşıtlığının yoğun olduğunu belirten IGMG yöneticisi Almanya için de böyle bir endişeyi taşıdıklarını ancak seçim kampanyası sürecinde böyle bir eğilimin yaşanmamış olmasının önemli bir durum olduğunu ifade etmektedir.

Gerçekten birçok noktada dönüşümün habercisi olan bir seçimdi. Şansölye Merkel 16 yıl sonra aday olmadı. Ülke açısından yeni bir yönün belirleneceği bir seçim oldu. Partiler içerisinde hangi siyasi çizginin ağır basacağını gösteren yön tartışmaları yaşandı. Seçimle ilgili sağlıklı analiz yapabilmek için seçim öncesi duruma da bakmak gerekiyor. Hristiyan Demokrat Birlik partilerindeki gelişme ülke adına çok önemliydi. Kimin partinin başına geçeceği, bunun için kimin aday olacağı hem partinin bundan sonraki gidişatını hem de genel siyaseti belirleyici nitelikteydi. Bu noktada Fransa ve Avusturya'daki gelişmeleri de göz önünde bulundurmakta fayda var. Zira bu ülkelerin siyasetinde uzun süredir sağa kayma sürecini gözlemliyoruz. Bu durum nedeniyle merkezi partilerde de dönüşüm yaşanıyor. Fransa'da Zemmour'un adaylığı ile İslam karşıtlığının açık bir siyasi programa dönüştüğünü görüyoruz. Avusturya'da bu derece olmasa da özellikle "siyasal İslam" etiketiyle Müslümanlara yönelik ötekileştirici bir söylemin kullanıldığını görüyoruz. (...) Doğrusunu istiyorsanız Almanya'da seçim öncesi süreçte bizim en büyük endişelerimizden bir tanesi buydu. Almanya şartları içerisinde benzer bir durum yaşanabilir miydi? Armin Laschet'in Merkel'in çizgisini devam ettiren bir şahıs olarak partinin genel başkanı

olması bu tartışmaların Almanya'ya yansımaması açısından önemliydi. Hristiyan Demokrat Birlik partilerinin perspektifinden baktığımızda göçmen konusunun çok fazla sorunsallaştırılmadığını, İslam ve İslamcılık konularının geçmişte olduğu gibi dillendirilmediğine şahit olduk. Dolayısıyla Fransa ve Avusturya'dan çok daha farklı bir biçimde seçim sürecini geride bıraktık. (IGMG-Bekir Altaş)

Özellikle 1989'da Hessen eyaletinde Hristiyan Demokratlar (CDU) kendilerine verilen her oyun, yabancıların seçim hakkına karşı verilmiş bir oy olduğu minvalinde kampanyalar yürüttüğü¹³ düşünüldüğünde Bekir Altaş beyin vurguladığı göçmenlerin araçsallaştırılmaması meselesinin toplumsal kaynaşma ve huzur açısından önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Koalisyon Anlaşması

Görüşme yaptığımız bütün kurumlar koalisyon anlaşmasını olumlu karşıladıklarını belirtmektedir. Kurumlar, koalisyon anlaşmasında Almanya'daki Türk, Müslüman ve göçmen grupları ilgilendiren önemli gündem maddelerinin olduğunu ve bunların hayata geçirilmesiyle toplumun dışlanan gruplarına olumlu bir yaklaşımın olacağını düşünmektedirler. Bu bağlamda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele, dini ve sivil toplulukların güçlendirilmesi, katılım ve vatandaşlık yasası gibi konuların koalisyon anlaşmasında yer alması görüştüğümüz kurumlar tarafından olumlu ve değerli olarak yorumlanmıştır. Ancak görüştüğümüz kurumlar, koalisyon anlaşmasında belirtilen bazı maddelerin gerçekleşmesi için anayasal değişikliklerin de gerekli olduğunu hatırlatmaktadır. Bu noktada özellikle TGD eski başkanı Kenan Kolat Almanya'daki ilgili STK'ların koalisyon anlaşmasında dile getirilen hususları dikkatle takip etmelerinin gerekli ve bu vaatlerin yasalaşması için de etkin mücadele edilmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Kolat; “vatandaşlık yasası çıktıktan sonra, yani ben çok umutluyum, öyle diyeyim, ben hiçbir zaman umudunu yitiren birisi değilimdir, ama umutlu olmak yetmez. Böyle oturup bekle, yapsınlar diyeyim, bizim de itmemiz gerekiyor buradaki sivil toplum örgütlerini, o da yapacaklardır, ben bizim arkadaşlara da güveniyorum.” uyarısında bulunmaktadır. Atilla Karabörklü ise bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Bundan önceki taleplerimizin çoğunu aslında bu hükümette görüyoruz biz, yani bu hükümet programına ve koalisyon protokolüne girmesi çok önemli bu taleplerin. Bahsettiğim bütün bunlar son 3-4 yılda, hatta daha önceden başlayarak, basın açıklamalarımızda hepsini görürsünüz. Dolayısıyla biz mutluyuz. Bunların ana hatlarıyla koalisyon protokolüne girmesinden çok

¹³ Abadan-Unat, Nermin, Bitmeyen Göç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 103.

mutluyuz. Biz bunları takip etmeye devam edeceğiz, dışarıdan baskıya da devam edeceğiz bir sivil toplum örgütü olarak. Bunların ne kadarı ve nasıl uygulamaya geçecek, bunların takipçisi olacağız. Bu konuda açık bir şekilde eleştirel katkılarımızı ve baskılarımızı devam ettireceğiz sivil toplum örgütü olarak ve tabii ki bu sivil toplum örgütü ağındaki diğer ortaklarımızla beraber baskıları son derece arttıracamız yani gözlemlememiz gerekiyor öncelikle, gelişmelere bakmamız gerekiyor. Takipteyiz şu anda, nasıl ve ne gibi adımlar atılacak onu göreceğiz hep beraber.”

Çifte vatandaşlık çok temel mesele olduğu için, burada şu durum var. Burada özellikle Hristiyan Demokrat Partinin şimdi bu bir arka plan bilgisi onu da söyleyeyim. Eğer Friedrich Merz başkanı olursa ki olma ihtimali yüksek görünüyor partinin. O zaman o sağ görüşlü birisi, sağda birisi, SDP ve Hristiyan Demokratlar içinde, o zaman tabii bu yasaya karşı çıkacak. Niye karşı çıkacak? Çünkü AfD de buna karşı çıkacaktır. AfD buna karşı çıkacağı için, toplumda tekrar göçmenlere karşı bir kampanya yürütmesi durumu vardır. Tabii biz bunlara Türk toplumu, göçmen örgütler olarak hazırlıklı olmamız gerekiyor. O nedenle de bunu çok yakından izliyoruz. Bu gelişmeleri izleyeceğiz. (...) Özellikle bu çok önemli bir konu, Türk toplumu açısından. (...) Vatandaşlık konusu çok temel Almanya'ya insanların daha çabuk adapte olmaları için çok temel değişiklikler. (TGD Eski Başkanı-Kenan Kolat)

Almanya devlet olarak oturmuş, köklü bir devlet geleneği var. Bu bağlamda şu andaki SPD, Yeşiller ve Hür Demokratlar da ortak paydada anlaşmış gözüküyorlar. Şu anda tam net olarak görmesek de bir koalisyon anlaşmasının ana hatlarını görmüş oldum. O çerçevede değerlendirdiğimizde genel anlamıyla hem Almanya toplumu için hem de burada yaşayan göçmenler için sıkıntılı bir durum gözüküyor. İnşallah bu söylenenler hayata geçirilir. Diğer geçmiş hükümete nazaran şu andaki hükümetin hem Almanya toplumu hem de göçmenler için faydalı olacağı kanaatimi ifade etmek istiyorum. Çünkü daha çok sosyal devlet olma noktasında sosyo-kültürel açıdan, iklim, çevre açısından güzel faaliyetler ve anlaşmaların olduğunu görüyoruz. (...) Bizimle ilgili, Müslüman Türk toplumuyla ilgili de göçmenlerle ilgili çifte vatandaşlığın gündeme alınması, tekrar Alman vatandaşlığına geçişlerin kolaylaştırılacağı noktasında ifadeleri olması sevindirici. Aynı zamanda ırkçılıkla, çeşitli NSU cinayetleriyle ilgili bir belgelendirme merkezinin kurulacak olması sevindirici. Biz isterdik ki artık İslamofobi ile de mücadele edilsin ama onu ırkçılıkla ilgili bağlamda değerlendirerek herhalde. Koalisyon anlaşmasına alınmış, yani antisemitizme karşı mücadele veya diğerlerine

karşı yapılırken aslında İslamofobi ile de ilgili olması iyi olur, faydalı olurdu. Ama dediğimiz gibi Müslümanlar ve Türkler açısından da olumlu gelişmeler olacağı kanaatindeyiz. (...) Almanya'da son dönemde ırkçılık, Türkofobi'ye ve İslamofobi'ye dönüştü ve ondan sonra da neredeyse tamamen Türkiye fobiye, Erdoğan fobiye doğru dönüşmüştü. Tabii bunu genelleştirmiyoruz ama marjinal gruplar da olsa diğer mevcut muhafazakâr hükümetler tarafından da hükümet tarafından da biraz olumlu karşılanıyordu bu tarz durumlar. Onlar tarafından da popüler siyaset açısından biraz teyit görmüştü bu durumlar ama şu anda gözükten genel hatlarıyla bizlerin en azından göçmenler olarak tekrar kabul görmesi, gündeme alınması, göçmenlere yönelik de iyi çalışmaların yapılacağı haklar verileceği noktasında sosyal, kültürel, eğitim ve meslek anlamında da devlet yardımlarının artırılacağı noktasında güzel çalışmaları olacağı anlaşmaları olduğunu görüyoruz. (ATİB-Durmuş Yıldırım)

Koalisyon anlaşmasını olumlu bulmakla beraber bir eleştiri ABBF'den gelmiştir. Fuat Ateş, koalisyon anlaşmasında Müslümanlar ile ilgili ayrı bir başlığın yer aldığını ancak Aleviliğe dair bir başlığın veya ifadenin yer almamasını müphem karşıladığını belirtmiştir. Zira kendilerini Müslümanlardan ayrı olarak gören ve resmî olarak da Alman devleti tarafından ayrı bir din olarak kabul edilen Aleviliğin seçim beyannamesinde yer almamasını üzüntüyle karşıladığını belirtmiştir.

O koalisyon anlaşmasında şu noktayı eleştiriyoruz, siz de incelemiştinizdir, görmüşsünüzdür, Müslüman gençliğinin geliştirilmesine yönelik Müslüman gençlik organizasyonlarına bütçe ayrılacağına yönelik bir cümle var. Biz Aleviliği kendine özgü bir inanç olarak tanımlıyoruz. Şayet Alevi gençliğini de Müslüman örgütler çatısı altında değerlendiriliyorsa bunu doğru bulmadığımızı belirtmek durumundayız. Bunun dışında keşke sadece Müslüman çerçevesinde bu işi sınırlandırmaları da gençliğin siyasete eğilimi konusunda bir çalışma olsaydı daha mutlu olurduk. Yani Almanya'da gençler bağlamında sandık başına gidip oy kullanma oranları oldukça düşük. Zaten yanlış hatırlamıyorsam seçme yaşını, oy kullanma yaşını on altıya indirmeyle ilgili bir madde de vardı. Bunu olumlu buluyoruz biz ama keşke sadece, hani biliyorum pozitif ayrımcılık noktasında yaklaşıyorlar da, yani sadece 'Müslüman gençliğin organizasyonlarının geliştirilmesi' cümlesi yerine keşke gençlik organizasyonlarını geliştirilmesi, siyasete katılımın önündeki engellerin kaldırılması yönünde çalışmalar ve bu yönde projelere bütçe ayrılacak denilseydi daha sağlıklı olurdu diye düşünüyoruz. Tabii dediğim gibi bu sadece yüzeysel bir cümle olarak geçiyor. Bundan neyi kastettiklerini

de herhalde hükümet kurulduktan sonra hep birlikte göreceğiz. (AABF-Fuat Ateş)

Koalisyon Hükümeti, Beklentiler ve Temsiliyet

Olaf Scholz başkanlığında kurulan hükümette bakanlıkların partileri içerisindeki dağılımı şu şekildedir.

SPD;

- İçişleri,
- Çalışma ve sosyal işleri,
- Savunma, sağlık,
- İmar, ekonomi iş birliği ve kalkınma

Yeşiller;

- Dış işleri,
- Ekonomik ve iklim koruma,
- Aile, yaşlılar, kadınlar ve gençlik
- Çevre
- Gıda ve tarım

FDP;

- Maliye
- Adalet
- Ulaştırma
- Eğitim ve araştırma

Bu doğrultuda hükümet 9 erkek 8 kadından oluşmuştur. Görüşme yaptığımız bütün kurumlar, ilk defa hükümet içerisinde icracı bir bakan olarak Türk veya göçmen kökenli birinin olmasını olumlu karşıladığını belirtmiştir. Bu bağlamda Cem Özdemir'in bakanlık koltuğunda oturması bütün kurumlar tarafından çeşitli nedenlerle olumlu ve sevindirici olarak karşılanmıştır. Ancak bu noktada ATİB, Cem Özdemir'in Almanya'daki Türk ve Müslüman toplumu açısından ne derece temsil edilebilecek bir kişi olduğunu tartışmalı bir durum olarak ifade etmişlerdir. Ancak her iki kurum bunun yanında bu ismin bakanlar kurulunda olmasının Almanya'nın göç toplumu olduğunu gösteren önemli bir sembol

olduğunun da altını ayrıca çizmiştir.

Cem Özdemir hakkında iki şey söyleyeceğim; Birincisi Cem adında birinin Baden Württemberg gibi bir eyalette, normalde çok muhafazakâr ve birlik partilerinin çok güçlü olduğu bir yerde, yüzde kırk oy alması muazzam bir şey. Gerçekten artık Almanya da göç sonrası bir toplumun oluştuğu hususlardan bir tanesidir. Yani göçmen olarak da belirli noktalara gelebiliyorsunuz. Halk size yüzde kırk oy verebiliyor. Ben bu noktada çok önemli ve pozitif bir gelişme olarak nitelendiriyorum Cem Özdemir'in Türk etnikli biri olarak hem seçilmesi yüzde kırk olarak oy almasını. İkincisi de bakan olarak atanması Türk etnikli biri, göçmen kökenli biri olarak bana göre çok çok önemli bir gelişme. Ancak bizim de sorun olarak görmüş olduğumuz anayasal hukuk çerçevesinde sıkıntılı olarak belirtmiş olduğumuz dini cemaatlerin statüsü hakkındaki görüşleri tabii ki sorunlu bizim açımızdan. Tabii ki bundan sonraki süreçte bu konuyu kendisi ile tartışmak gerekecek. Kendisi Tarım bakanı doğrudan bu konularla ilintili değil ama bakanlar kurulunda olması nedeniyle önemli. Ve konulara da ilgili birisi. (IGMG-Bekir Altaş)¹⁴

Evet, şu anda Türk kökenli belirli milletvekilleri de seçildiğini biliyoruz. Türkiye kökeni kısmen de birkaç tane daha ilave artış oldu. Ama bunlardan büyük çoğunluğu maalesef Türkiye ile ilgili Türk'le ilgili problemi olan insanlar, sıkıntılı olan insanlar. İnşallah onların yönünden değil de birkaç tane de kendi kimliğini savunan Türk kökenli milletvekillerimiz de var. İnşallah onların da gayretiyle buradaki özelerde Türklerin genelde Müslümanlar ve bütün göçmenlerin problemleri dile getirilerek çözüme kavuşur. (ATİB-Durmuş Yıldırım)

AABF ise Cem Özdemir gibi bir ismin bakan olarak seçilmesinden büyük memnuniyet duyduklarını ancak bakanlar kurulunun tamamına bakıldığında Almanya'nın toplumsal yapısını tam olarak yansıtmadığını ifade etmiştir. Özellikle Almanya nüfusunun dörtte birinin göçmen veya ailesinde göç tecrübesine sahip insanlardan oluştuğu düşünülürse AABF'nin bu yorumunun ne denli isabetli olduğu anlaşılacaktır. Benzer bir yorum Bülent Bayraktar tarafından da dillendirilmiş olup “milletvekilliği konusunun ve devlet kurumlarındaki memur sayılarının toplumu yansıtmadığını” ifade etmektedir. Buna rağmen Fuat Ateş geleceğe dair umutlu olduklarını ve nasıl ki Amerika'nın siyahi başkan hayali var idiyse kendilerinin de Almanya'da göçmen veya göçmen kökenli bir başkan

¹⁴ Bekir Altaş'ın konuyla ilgili ayrıntılı açıklaması için bkz. : https://www.ezw-berlin.de/downloads/Materialdienst_07_2017.pdf (Son Erişim Tarihi: 15.12.2021).

hayali olduğunu vurgulamıştır.

Şunu söylemek durumundayım, on altı bakan belli şu anda sekizi kadın sekizi erkek. Kadın erkek dağılımı açısından hoş bir tablo ama baktığımızda iki tane doğu Almanya'dan kişi var, hani Almanya'nın birleşmesinde dolayı bu farklılığı belirtiyorum, iki doğu Almanya kökenli var iki de göçmen kökenli bakan var. Bu ülkenin yüzde yirmi beşi göçmen kökenli. Gönül isterdi ki on altı bakandan en az dördünün nüfusa oranla göçmen kökenli isimlerden olmasını isterdik. Mesela Cem Özdemir tarım bakanı olarak seçilmesini şaşkınlıkla karşıladık çünkü evet, Yeşiller'in bir çevre politikası var, ona dair söylemleri var, ana temel çıkışları da bu zaten bu hareketin. Bir tarım bakanının Yeşiller'den birinin olması tabii şaşırtıcı bir durum değil. Cem Özdemir'in de bu konuya uzak olduğunu düşünmüyorum ama keşke daha böyle dokunan bir bakanlık verilseydi daha hoş olurdu gibi geliyor bize. (...) Amerika'daki siyahilerin bir hayali vardı, bir siyahi başkan Amerika'ya işte Obama ile gerçekleştirdiler. Ben göçmenlerin de böyle bir hayali olduğunu düşünüyorum. Günün birinde bir göçmen kökenli fark etmez Alevi, Sünni ya da Türkiyeli ya da başka ülkeden gelmiş göçmen kökenli bir başbakanı burada görmek isteriz. Çünkü Almanya daha yeni yeni kendisini göç ülkesi olarak tanımlıyor. Belki göçmenlerin en fazla ırkçılığa maruz kaldığı ülkelerin başında geliyor Almanya maalesef. Bu konuda böylesi bir örnek ortaya çıktığında ben bu ön yargıların daha hızlı kırılacağını düşünüyorum. Umarım önümüzdeki süreçte böyle bir örneği de görürüz. (AABF-Fuat Ateş)

Yeni hükümetle birlikte bir diğer soru işareti ise Almanya'nın Türkiye'yle nasıl bir ilişki geliştireceği üzerinedir. Aslında koalisyon anlaşmasında bu durum temel hatlarıyla belirlenmiş ve Türkiye'nin hem AB hem de NATO bağlamında önemli bir aktör ve müttefik olduğu vurgulanmıştır. Koalisyon anlaşması bağlamında Türkiye'yle olan ilişkilerin Merkel dönemine benzer olacak şekilde süreceği birçok kurumun hemfikir olduğu bir konu. Ayrıca Bülent Bayraktar ikili ilişkilerin samimi bir havada gerçekleşmesini temenni etmekle beraber iki ülkenin karşılıklı ilişkilerini geliştirirken Almanya'da bulunun Türk toplumunu göz ardı etmemeleri gerektiğini ifade etmektedir. Bunu izah ederken ise özellikle 2016 yılından sonraki süreci işaret ederek o dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin keskinleşmesi nedeniyle Almanya'daki Türk toplumunun "çimen gibi ezildiğini" belirtmektedir.

Türkiye politikası, siyaseti bu şekilde devam edeceği benim için sürpriz olmadı çünkü Almanya'nın bir devlet geleneği, bir politikası var. Hangi parti gelse

o konuda kolay kolay değişmeyecekti zaten onu da sanırım Türk Dışişleri de aynı şekilde değerlendiriyor. Tabii ki bu sıcak ilişkilerin olup olmaması oradaki insanlarımızı da doğrudan etkiliyor. Sonuçta 3 milyon insan burada yaşıyor ve iki ülke arasında büyük bir köprü ve bu zaten ortak değerden dolayı da iki ülke arasında sık sık sürtüşmeler oluyor. Alman kamuoyunda hemen hemen hiçbir ülkenin iç işerindeki gelişmeler hemen hemen hiç bu kadar ilgi çekmiyor. Türkiye de ne olsa etkisi hemen buraya da yansıyor. Çok dikkatli bir şekilde Türkiye'deki gelişmeleri izliyorlar. Ve bu tabii ki burada yaşayan insanlar sayesinde. Gönül ister ki tabii ki iki ülke arasındaki ilişkilerin mükemmel olması, iki ülke iyi anlaşsın. Buradaki insanlarımız için de çok büyük avantaj bu. 2016'dan sonraki süreçteki iki ülke arasındaki çatışmalarda en büyük mağduru bizdik. Çünkü iki fil tepindi bizler burada çimen olarak gerçekten ezildik ve o dönemdeki yaraları şu an sarmaya çalışıyoruz. İşte vazoları tekrardan yapıştırmaya çalışıyoruz. Çünkü o dönemde artık Alman Siyasiler Türk STK'ların toplantılarına katılmamaya başladı. Sanki biz burada Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen varmışız gibi ya da Türkiye'yi temsil ettiğimiz varsayılarak mesela buradaki ciddi yara alan dernekler diyanet işleri, Türk İslam birliği bunlara artık istenmeyen bir kurum gibi kamuoyunda yansıtılmaya başlandı ama tabii ki burada birkaç istenmeyen olay da oldu yani özeleştiriyi önceden yapmamız gerekiyor bunlar kendiliğinden oluşan durumlar değil. Koalisyon anlaşmasındaki şey de çok ilginç, verdikleri mesaj, diyorlar ki Türkiye hükümeti ile mesafeli bir yaklaşım olacak ama gençler arasındaki diyalogun ve Türkiye'deki STK'lar ile ilgili diyalogun arttırılması öngörülüyor. Buradaki demokratik yapı ile Türkiye'nin iletişimin devam edeceğine işaret ediyor bu da tabii ki sevindirici. (TGMN-Bülent Bayraktar)

Almanya'nın yeni hükümetle Türkiye politikası noktasında AABF Almanya'nın ekonomik çıkarlardan ziyade Avrupa ve insan hakları değerleri bağlamında hareket etmesini savunmaktadır. Fuat Ateş, Almanya'nın böyle bir tutum sergilemesini, kendisinin deyimiyle, Türkiye'deki insan hakları mağduriyetlerinin de giderilebileceğini ve buna ek olarak Türkiye'deki Alevilerin de taleplerinin uygulanabileceğini vurgulamıştır.

Almanya'yla ilgili bizim bazı eleştirilerimiz vardı geçmiş döneme yönelik CDU ile ilgili çünkü AKP hükümeti ne zaman sıkışsa Almanya biraz ekonomik çıkarlarını da düşünerek, el uzattı demek doğru bir kavram mıdır bilemiyorum ama, seçim öncesi ziyaretleri falan çokça konuşulmuştu burada. Çok doğru adımlar değildi. Umarım biraz daha bu hak ihlalleri, işte geçtiğimiz günlerde Avrupa konseyinin de gündemine aldığı Kavala ve Demirtaş davaları başta

olmak üzere Alevilerin talepleri de uygulanamadı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin verdiği kararname uygulanmadı AKP hükümeti tarafından. Bu konuda umarım bu koalisyon hükümeti insan hakları ve Avrupa'nın evrensel değerlerini ön planda tutan bir dış politika sergilerler. Yeşiller partisinin eş başkanı Annalena Baerbock'tan, kendisinden beklentimiz bu. Biliyoruz Almanya tamam büyük ihracat ve ithalat noktasında Avrupa birliği dışındaki en büyük partnerlerden biri Türkiye. Dört milyona yakın Türkiyeli nüfusu var burada. E tabii ilişkileri biraz daha hassas diğer Avrupa ülkelerine göre ama umarım dediğim gibi Avrupa'nın evrensel değerlerini ön planda tutan ekonomik çıkarlar yerine Avrupa'nın evrensel değerlerini ön planda tutan bir dış politika izleyeceklerini umut ediyoruz. (AABF-Fuat Ateş)

Kurulan koalisyon hükümetinin Almanya'daki toplumu temsil etmesi noktasında birçok kurum olumlu bir görüş belirtmekle birlikte daha önce vurgulandığı üzere birkaç göçmen kökenli bakanın da hükümette yer almasının iyi olabileceği görüşme yapılan kurumların genel kanaati arasındadır. Ancak TGD, süreci isimler üzerinden tartışmak yerine koalisyon anlaşmasında yer alan, Türk ve göç kökenli toplumu kapsayan vaatlerin ne derece uygulanacağı üzerine yoğunlaşılması gerektiğini belirtmektedir. TGD de görüşme yaptığımız diğer bütün kurumlar gibi Cem Özdemir isminin bakanlık koltuğunda oturmasını olumlu karşılamıştır.

Bu koalisyon ilkeleri, yani zaten bunları uygulamaya geçerse, bu temsiliyet noktasında bir sıkıntı çıkacağını düşünmüyorum ben. Önemli olan içeriğin belirlenmesinden ziyade onu nasıl uygulayacakları, uygulayabilecekler mi? O çok önemli. Yani bu protokolde yer verilen noktalar, ilkeler gerçekten önümüzdeki dönemde işlenecekse, ki ben işleneceğini düşünüyorum, bunun zaten topluma yansıtılacağını düşünüyorum. Yani toplumun beklentisi, birtakım değişimlerin olması noktasında. (...) Şimdi siz çoğulcu toplum derken bir taraftan, diğer taraftan bakanlıklar ve diğer siyasi insanların, sorumluluk sahibi olan insanların seçiminde bu çoğulcu topluma vurgu yapacak bir seçim içerisine girmezseniz bu çelişki ortaya çıkartacaktır. Bu anlamda, Türk kökenli insanlar da siyasette var. Aşağı yukarı bütün partilerde var az veya çok Sosyal Demokratlar'da var Yeşiller'de var Hür Demokratlar'da görünür biçimde yok belki ama bu insanların isimlerinin de icracı bakanlık düzeyine getirilmesi, bakanlıklarda görünür hale getirilmesi, onların da temsil edildiğinin simgesi olarak ortaya koyan bir seçimin yapılmasının doğru olacağını söylemiştik biz, bu konuda da baskı yapmıştık. Son anda biliyorsunuz Cem Özdemir, icracı bakanlığının başına getirildi, Almanya tarihinde, savaş döneminde de,

göçmen kökenli ve Türk kökenli bir siyasetçinin icracı bir bakanlığın başına getirilmesinin ilkinin yaşıyoruz şu anda. Tabii Cem Özdemir bazı kesimler tarafından eleştirilebilir siyaseti konusunda ama buradaki bence asıl önemli olan şey, böyle bir ismin oraya getirilmiş olması bile, bütün eleştirilere rağmen çok önemli bir adım olduğunu düşünüyorum ben. Yani Türk toplumu, göçmen toplumunu öncüsü olarak, bu toplumun bir parçası haline geldiğini ortaya koyuyor ve her alanda da sorumluluk alabilecek düzeyde bir kapasitede olduğunu altını çiziyor bu seçim. Bunu önümüzdeki seçim için çok önemli bir adım olarak görüyorum. (TGD-Atila Karabörklü)

Genel olarak görüşme yaptığımız bütün kurumlar yeni kurulan koalisyon hükümetinden umutlu olduklarını belirtmişlerdir. Bu umudun temel nedeni ise koalisyon anlaşmasında göçmenler ve ailesinde göç tecrübesi bulunan toplumsal gruplar bağlamında dile getirilen çeşitli vaatlerden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu umudun kaynağı hükümette yer alan isimlerden de kaynaklanmaktadır. TGD eski başkanı ve IGMG'den görüşülen kişiler, koalisyon anlaşmasında yer alan maddelerin önemli vaatler olduğunu ancak bunların yasalaşması ve pratik bir karşılık bulmasında önümüzdeki dönemde atılacak adımların belirli olacağını da hatırlatmaktadır. Ancak görüşme yaptığımız her kurum önümüzdeki dönemde olumlu gelişmelerin yaşanacağını düşünmektedir.

Türk, Müslüman ve Alevi Kurumların Koalisyon Hükümetinden Beklentileri

Görüşme yaptığımız kurumların koalisyon hükümetinden temel beklentileri koalisyon anlaşmasında yer alan unsurların resmiyet kazanması ve pratik hayatta uygulanabilir olması yönündedir. Bu noktada IGMG bazı önemli vurgularda bulunarak özellikle din politikaları bağlamında Alman siyasetinden beklentilerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. IGMG'nin dile getirdiği dini cemaatlerin özerklik haklarına ilişkin beklentileri, örneğin İslam din dersleri ve imam eğitimi gibi konuların güvenlik ve entegrasyon politikalarından ziyade anayasanın çerçevesini çizdiği din özgürlüğü bağlamında gerçekleşmesini istemektedirler. IGMG'nin bu talepleri sadece IGMG için değil Almanya'da aktif olan birçok dini cemaat için uyarlanabilir olması nedeniyle önemli talepler arasındadır. Yine IGMG'nin dile getirdiği ve bütün İslami dini cemaatlere uyarlanabilecek olan bir diğer talep ise cezaevi ve yaşlı bakım evi gibi yerlerde dini ve manevi rehberlik ihtiyacı için gerek federal gerekse eyaletler düzeyinde çeşitli düzenlemelerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Öncelikle din politikalarının güvenlik ve entegrasyon perspektifinden

arındırılması gerektiğini düşünüyorum. Bununla neyi kastettiğimi şu örnekle açıklayabilirim: Dönemin İçişleri Bakanı Thomas de Maizière İslam din derslerine ilişkin özetle camilere alternatif olarak şekillendirildiği algısını oluşturmuştu. Din dersini radikalliği önleyici tedbir olarak tanıtmıştı. Dikkat ederseniz bu durumda okullardaki din dersi Müslüman öğrencinin temel hakkı olduğu için verilmiyor, güvenlik sorunu bağlamında değerlendirildiği için bu ders organize ediliyor. Bu bakış açısı son 14 yılın Hristiyan Demokrat Birlik partilerinin hükümetlerinde çok belirgindi. Mesela aktüel bir başka örnek imam eğitimi. Burada da yine benzer güvenlikçi bir bakış açısı hakim. Çünkü kimine göre camilerde radikal insanlar yetişiyor. Camilerde etkin kişiler ise imamlar. Bu yüzden imamların devlet üniversitelerinde yetiştirilmesi gerektiğini savunuluyor. Oysaki bu durum tarafsızlık/nötrlük ilkesini zedeleyen bir durum. Dolayısıyla hem okullarda İslam din dersleri hem de imam eğitimi alanlarında meselelere güvenlik ve entegrasyon politikaları bağlamında yaklaşıldığı için anayasal değerler rafa kaldırılıyor. Ancak her iki örnekte de asıl önemli olan siyasetin din özgürlüğü çerçevesinde geliştirilmesidir. Bu da bizim en doğal beklentilerimizden biridir. (IGMG-Bekir Altaş)

Din politikaları alanında anayasal şartlara riayet eden bir din politikasının uygulanması bizim açımızdan önemlidir. Nihayetinde biz bir dini cemaatiz. Dini cemaatin burada temel hakları vardır. Bu hakların uygulanışında önümüze herhangi bir engelin koyulmamasını istiyoruz. Aynı zamanda devletle yakından çalışma konusunda da mesafeli değiliz. (...) Görebildiğim kadarıyla Almanya'da din politikasında belirleyici olan parti Hristiyan Demokrat Partilerdi. Diğer partiler de şayet bu alanda aktif olmak isterlerse mutlaka Hristiyan Demokratların görüşlerini göz önünde bulundurarak hareket ederler. Buna binaen şimdiye kadar uygulanan siyasetin ana hatlarıyla devam edeceğini düşünüyorum. Bu kapsamda ayrıca camilerin veya cami kuruluşlarının oluşturmuş olduğu sosyal hizmet derneklerine fon desteklerinin verilmesi gayet yerinde bir adım olur. Almanya'da hali hazırda hapisanelerde ve hastanelerde çok sayıda Müslüman hasta veya mahpus olan kişiler var. Bunların da manevi rehberlik açısından ciddi manada ihtiyaçları söz konusu. Fakat bu konudaki ihtiyaç henüz ciddi manada karşılanmış değil. Bu alanda federal düzeyde bu konunun işlenmesi ve eyaletlerin bu konuda aktif olabilmesi için birtakım adımların atılması çok önemli olur. (IGMG-Murat Gümüş)

IGMG'deki yetkililerin dile getirdiği ve Almanya'nın gündelik hayatını yakından ilgilendiren bir diğer konu ise İslam düşmanlığı ve ırkçılıktır. IGMG'li yetkililer kendi

cemaatlerinin zaman zaman endişe içerisinde kendilerine de bir saldırı yapılabileceği kaygısıyla gündelik hayatlarını sürdürdüklerini belirtmiştir. Ayrıca NSU cinayetlerinin de açıklığa kavuşturulması için 120 yıllığına kapatılan dosyaların açılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu noktada IGMG'li yetkililer koalisyonda yer alan partilerinin bunu gerçekleştirebilmesine dair umut taşıdıklarını belirtmiştir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi konular koalisyon anlaşmasında detaylı şekilde ele alınmış olmasının yanında bu süreçten sonra kurulan hükümetin bu konulara nasıl yaklaşacağı ilerleyen süreçlerde görülebilecektir.

İslam düşmanlığı konusunun ertelenmeyecek bir mesele olduğunu artık net bir şekilde kavramaları gerekiyor. Son on beş yıl içerisinde bu konuyla ilgili o kadar çok krizlerle karşı karşıya kaldık ki, artık Müslümanlar şunu söylüyorlar: “Acaba yakın bir zamanda Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde Müslümanlara karşı ağır bir saldırı olur mu?” (IGMG-Murat Gümüş)

Buna ek olarak Bekir Altaş, Almanya'daki Müslümanların kamusal alanda daha rahat ve eşit bir şekilde var olmak istediklerini belirtmektedir. Burada yine Almanya'nın seküler bir ülke olmasının kendileri açısından olumlu bir unsur olduğunu ve kendilerinin medyada Müslümanlar için sürekli dile getirilen “paralel toplum” gibi farklı niyetlerinin olmadığını ısrarla vurgulamaktadır. Bu noktada Altaş, yeni kurulan koalisyon hükümetinden umutlu olduklarını, seküler değerler bağlamında siyasetin özgürlükçü bir din politikasına sahip olunması gerektiğini ve buna örnek olarak ise İngiltere ve Kanada'daki uygulamaları işaret etmektedir.

Din politikalarına ilişkin temelde şunu söylemek isterim. Yaşamış olduğumuz ülkeler sekülerdir. Azınlık bir dinin mensupları olarak sekülerliğin bizler için ciddi bir kazanım olduğunu düşünüyoruz. Eğer seküler bir devlet yapısı içerisinde olmamış olsaydık, devletin tüm dini cemaatlere karşı tarafsız davranması gerektiği kaideleri olmamış olsaydı, bugün biz Müslümanlar olarak farklı sıkıntılarla karşı karşıya kalabilirdik. Dolayısıyla sekülerlik, devletin nötrlüğü, bizim din özgürlüğümüzü de garanti eden bir yapıdır. Ancak sekülerliğin günümüzde din özgürlüğünü kısıtlayıcı farklı okuma biçimleri de vardır. Yaklaşımımızın anlaşılması açısından bir örnek vermek istiyorum. Mesela devlet Başörtülü bir kadının okulda öğretmenlik yapmasını devletin nötr kalması gerektiği gerekçesiyle yasaklıyorsa, örneğin Berlin eyaletinde olduğu gibi, bu durum sekülerliğin çok sığ bir şekilde ele alındığını gösterir. Bu tarz bir sekülerlikten, yani dinin kamusal alandan uzaklaştırılması, dört duvar arasına sıkıştırılmasından ziyade daha pozitif ve

özgürlükçü bir sekülerlik anlayışının geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. İnsanların hangi inanca mensup olursa olursun ve/ veya inancını hangi şekilde yaşadığına bakılmaksızın eşit imkanların kendilerine sunulduğu bir sekülerlik anlayışının yaygınlaşmasının gerektiğini düşünüyoruz. Bu noktada belki İngiltere'deki veya Kanada'daki gelişmeler örnek olarak gösterilebilir. Bu ülkelerde başörtülü bir kadın polis olabiliyor. Çok dar manada yorumlanmış bir sekülerlik anlayışı değil pozitif bir sekülerlik anlayışının geliştirilmesi Almanya için ciddi bir kazanç olacaktır. Liberal Parti FDP'den, Yeşiller Partisinden ve SPD'den bunu bekliyorum. Bu konuda Hristiyan Demokrat Birlik partileri şu ana kadar kapalı bir siyaset izlemiş ve dar bir sekülerlik anlayışı geliştirmiş oldular. Bunun aşılması gerekiyor. (IGMG-Bekir Altaş)

Görüşme yaptığımız kurumların birçoğu bu zamanki siyasi partiler ile yaptıkları ikili diyalogların koalisyon anlaşmasına yansıdığını belirtmiştir. Bu durumun kendileri gibi Türk ve göçmen örgütlerin bireysel ve ikili ilişkileri sayesinde gerçekleştiğini ve bundan da memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bülent Bayraktar bu süreçten sonra da ilişkilerin aynı şekilde devam etmesini kurumsal anlamda beklediklerini ifade etmiştir. Aynı zamanda bazı kurumlar, koalisyon anlaşmasında yer alan hususların STK'lar tarafından takip edilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

Bizim zaten var olan çok iyi ilişkilerin devam etmesini istiyoruz. Biz buradaki Almanya için Alternatif Parti haricinde tüm demokrat partilerle, mecliste yer alan partilerle çok iyi iletişim içindeyiz. Ve bu iletişimin devam etmesini, kulak vermelerini haklı taleplerimize, sonuçta şöyle de görmek lazım birçok madde yeni kurulacak koalisyon hükümetinde bizim taleplerimiz doğrultusunda gerçekleşti. Yani sadece burada artık ağlayan sızlayan bir STK yapısı yok gerçekten taleplerimizi yazılı olarak bu partilere bildiriyoruz. Onlar da bunları değerlendirerek, eleyerek kendi parti politikalarına entegre ediyorlar. Bu da sevindirici. Yani dediğim gibi genel olarak çok olumlu planlar var yani umarız bunların birçoğu engel çıkmadan uygulanır. (TGMN-Bülent Bayraktar)

Görüşme yaptığımız kurumlar arasında siyasetten talepleri noktasında özellikle AABF'nin Almanya tarafından talep ettikleri din dersi, Aleviliğin inanç olarak tanınması ve kamu tüzel kişiliği gibi konularda zaten istediklerini elde ettiklerini belirtmişlerdir. Bunun kendileri için önemli ve olumlu olduğunu belirten Ateş, Almanya'nın özellikle Türkiye ile geliştireceği ikili ilişkilerde insan haklarını merkeze alan değer temelli bir politika gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde önemli durmaktadır. Ateş, böyle bir politikanın kendi deyimiyle "Anadolu Alevileri"nin haklarının Türkiye tarafından yerine getirilmesinde önemli bir ivme olabileceğini düşünmektedir.

Aslında Almanya'da alabileceğimiz bütün hakları almış durumdayız şu anda. Kamu tüzel kişiliğini en son Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde aldık. Biliyorsunuz Almanya'da 16 eyalet var, 16 eyalet üzerinden yürütülüyor bu süreç. Bunun diğer bölgelere de kabul edilmesini bekliyoruz. Tabii bu da federal hükümetin görev alanında değil yani onu söyleyeyim. Eyalet hükümetleriyle bunu görüşmemiz lazım ki görüşüyoruz. Onun dışında Aleviler olarak burada alamadığımız bir hak yok. Yani hak eşitliği anlaşmaları da imzaladık. Alevilik dersleri okullarda veriliyor, Alevilik inanç olarak tanınıyor, kendine özgü bir inanç olarak tanınıyor. İslam konferansında bile ayrı bir sandalyede oturuyoruz. Diğer İslam örgütleriyle aynı çatı altında temsil edilmiyoruz. Kaldı ki hak eşitliği anlaşmalarını da ayrı bir inanç olarak imzalıyoruz. Henüz İslami örgütlerde bunu imzaladıkları olmadı. Biz bu konuda tekiz. Yani Yahudiler ve Hristiyan cemaatinden sonra Bahailer var ve biz de dördüncüyüz diye biliyorum. (AABF-Fuat Ateş)

Son olarak ise Atilla Karabörklü, Almanya'daki Türk toplumunun Almanya'daki toplumsal, sosyal ve siyasi hayata karşı daha ilgili olması gerektiğini belirtmektedir. Böyle bir ilginin gelişmesiyle Almanya'da daha barışçıl bir toplumsal yapının oluşacağına ve aynı zamanda Almanya-Türkiye ilişkilerinin de olumlu etkileneceğini düşünmektedir.

Almanya'da yaşayan Türk toplumu buraya kanalize olursa, bakın bu çok önemli bir şey, Türkiye'den etkileşim parti ve siyaset etkileşimi, parti çıkarları, parti politika çıkarları bağlamında etkileşim azalır, buradaki Türk toplumu buraya yönelik daha barışçıl Almanya merkezli bir siyasetin ana hatlarına destek verilirse, bu buradaki yaşayan Türk toplumunun büyük çıkarıdır. İkincisi, sonuçlar, Türkiye-Almanya ilişkisine de çok büyük olumlu katkı sağlayacaktır. Buradaki toplumsal huzur, hem siyasette kendini gösterecek, Türkiye-Almanya arasındaki siyasette, hem de buradaki Türk toplumunun yeri ve siyaset, ekonomi, kültür, tüm alanlardaki konumu çok daha ağırlıklı, çok daha olumlu bir noktaya taşınacaktır. Türkiye merkezli parti politikalarının kısır döngüler içerisinde ve çıkarlar için yapılan iç politikaların, popülist politikaların buraya yansımalarının önüne geçilmesi gerekiyor. (TGD-Atilla Karabörklü)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Almanya'da 26 Eylül 2021 tarihinde gerçekleşen Federal seçimler sonucunda SPD, Yeşiller ve FDP'ten müteşekkil bir koalisyon kuruldu. Bu koalisyon hükümeti filli olarak görevine de başlamış bulunmaktadır. Koalisyon hükümetinin, yayınladığı koalisyon anlaşmasına bakıldığında Almanya'daki Türk, Müslüman, Alevi ve göçmen toplum için önemli hususların olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu çerçevede koalisyonda yer alan üç partinin genel olarak Müslümanlara yönelik ortak hareket ettikleri konu, (ki bunu partilerin hazırladıkları seçim beyannamelerinden okuyabiliriz) dini toplulukların Almanya merkezli olması ve “ilerici” İslami toplulukların sürece dahil edilmesi hususu hakkındadır. Koalisyon anlaşmasında da yer alan bu tarz ifadelerden neyin kastedildiği müphem kalmaktadır. Dolayısıyla koalisyon hükümetinin dini topluluklar bakımından nasıl bir politika izleyeceği önümüzdeki süreçte anlaşılacaktır.

Kurulan hükümetin eğer koalisyon anlaşmasında dile getirdiği hususlara resmîyet kazandırabilirse Almanya'da farklı toplumsal grupların da Alman toplumu içerisine dahil edilebileceğini ve toplumsal kaynaşmanın olumlu yönde gerçekleşebileceğini söyleyebiliriz. Ancak koalisyon anlaşmasının diline bakıldığında yapılmak veya düzenlenmek istenen birçok husus ‘istiyoruz’ fiili ile sonlandırılmış. Dolayısıyla koalisyon anlaşmasında yer alan maddelerin tamamı ‘şimdilik’ bir niyetten ibaret. Örneğin NSU süreci ile 120 yıllığına kapatılan dosyaların araştırılmaya açık hale getirileceği sözü daha önce farklı eyaletler bağlamında dile getirilmiş olmasına rağmen uygulanmamıştır. Bunun yanında özellikle İslami dini topluluklar ve Müslümanlar bağlamında koalisyon ortakların her biri benzer görüşlere sahiptir. Bu noktada koalisyon ortakların dini cemaatlere nasıl yaklaşacaklara örneğin imam eğitimi, İslam din dersleri ve kamu tüzel kişilik gibi konularda ne tür politikalar geliştirecekleri ise süreç içerisinde anlaşılacaktır. Bu noktada dini topluluklara anayasal çerçeveye uyulması ve nötr bir tutumun sergilenmesi önemli bir husus olarak belirmektedir.

Ayrıca vatandaşlık ve buna benzer konularda gündemde olan konular anayasal düzenlemeler gibi bazı hukukî düzenlemeleri şart koşuyor. Bu ise genel olarak Federal Meclis'in (Bundestag) bu hususları onaylaması ile mümkün. Dolayısıyla her ne kadar iktidarda üçlü bir koalisyon olsa da muhalefet saflarında oturan güçlü iki parti de bulunmaktadır. Bunlar Hristiyan Demokratlar (CDU) ve Hristiyan Sosyal Birliği'dir (CSU). Bundan dolayı koalisyon anlaşmasında dile getirilen birçok değişiklik ve düzenlemenin resmîyet kazanmasında CDU ve CSU'nun da etki sahibi olacağı unutulmamalıdır. Ancak bu bağlamda umut veren husus hem koalisyon hükümetinin hem de görüşme yaptığımız sivil toplum kuruluşlarının bu konuda etkin olarak rol almak istemesidir. Dolayısıyla

koalisyon hükümetinin toplumsal huzuru sağlamak, ırkçılıkla daha iyi mücadele etmek ve toplumun farklı katmanlarını toplumsal hayata dahil edebilmek adına istekli olması önemli bir detay. Bu noktada görüşme yaptığımız AABF, ATİB, IGMG, TGD ve TGMN gibi kurumlar bu süreçleri yakinen takip edeceklerini ve siyasilere de yakın ilişkilerde bulunarak koalisyon anlaşmasında dile gelen konuların gerçekleşmesi için mücadele edeceklerini belirtmektedirler.

EKLER

Görüşmeciler Tablosu

GÖRÜŞMECİ	STK	GÖREV	GÖRÜŞME SÜRESİ (Dakika)
Fuat Ateş	AABF	YK Üyesi	20
Durmuş Yıldırım	ATİB	Başkan	16
Kenan Kolat	TGD	Eski Başkanı	41
Bekir Altaş & Murat Gümüş	IGMG	Genel Sekreter & GS Yardımcısı	110
Atila Karabörklü	TGD	Başkan	31
Bülent Bayraktar	TGMN	Başkan	35

M. Mustafa İyi

M. Mustafa İyi, lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi sosyoloji bölümünde tamamlamasının ardından Georg-August Göttingen Üniversitesi'nde sosyoloji bölümünde yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Avrupa'da, özellikle Almanya'da, işgücü göçünün akabinde bulunduğu ülkede kalıcılaşan ve dördüncü kuşağa ulaşan Türk diasporası hakkında araştırma ve incelemelerde uzmanlaşmaktadır. İyi, yanı sıra Almanya'daki Türk diasporasıyla ilgili olarak sosyal, siyasi, kültür, dil ve kimlik gibi konular üzerinde çalışmalarını sürdürmektedir. Almanya'daki Türkçe ana dili eğitimi, çift dillilik ve kültürel kimlik gibi konularda çalışmalar yürütmektedir. Göç Araştırmaları Vakfı bünyesinde "Almanya'da Türkçe Ana Dili Eğitimi" başlığında bir araştırma raporu üzerinde çalışmaktadır. Yakın zamanda Türkiye-Almanya işgücü anlaşmasının 60. yılına özel olarak yayın hayatına kazandırdığı Kesitler: Üçüncü Kuşakla Konuşmalar isimli kitabın editörlüğünü ve adı geçen çalışmanın proje koordinatörlüğünü yapmıştır. 2018 Haziran ayından bu yana vakıf bünyesinde bulunan Türk Diasporası Araştırma Merkezi'nde (TÜDAM), araştırmacı olarak, araştırmalarını sürdürmektedir.